

TOKAT ALEVÎLERİ

“Sırrımız Türklük”

Doç. Dr. Hasan COŞKUN

Kitabe Yayınları: 15

TOKAT ALEVİLERİ
“Sırrımız Türklük”

Doç. Dr. Hasan COŞKUN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Aralık 2021

ISBN: 978-605-66963-5-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TOKAT ALEVÎLERİ

“Sırrımız Türklük”

Doç. Dr. Hasan COŞKUN

Ankara 2021

Doç. Dr. Hasan COŞKUN

1975 yılında Sivas'ın Altınyayla ilçesinde doğdu. Üniversite öğrenimini 1996 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. 2001 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını tamamladı. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Din Sosyolojisi ABD) Doktora çalışmasını 2014 yılında tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığı ve 2004–2013 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kurumlarda uzman öğretmen olarak çalıştı. 2013 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Kangal MYO Halkla İlişkiler Bölümüne öğretim görevlisi ve bölüm başkanı olarak atandı. 2015 yılında Gaziosmanpaşa üniversitesi İlahiyat Fakültesine Yrd. Doç. Dr. Öğretim üyesi olarak atandı. Din Sosyolojisi alanında, yayınları 3 adet uluslararası ödül aldı. 2019 yılında doçentlik unvanı almaya hak kazandı. 2020 yılından itibaren Gaziosmanpaşa üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde, Doç. Dr. Öğretim üyesi kadrosunda çalışmaktadır. 5 adet yayımlanmış kitabı bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9

BİRİNCİ BÖLÜM

SIRRIMIZ TÜRKLÜK	15
1. Araştırmanın Evreni	22
2. Tokat'ta Yöresinde Kullanılan Dini-Sosyal Kavramlar	24
2.1. Ocak	24
2.2. Dede-Baba	26
2.3. Sıraç	28
2.4. Sofu	29
2.5. Eci-Ana-Bacı	30
2.6. Tarikat (Cem -evi)	30
2.7. Meydan	33
2.8. Erkân	34
2.9. Görgü	34
2.10. İrşad	34
2.11. Sır	34
2.12. Toprağın Bol Olması	35
2.13. Kudret	35
2.14. Dâra Durmak	35
2.15. Dârdan İndirmek	35
2.16. Düvaz-ı İmam	36
2.17. Niyaz Almak	36
2.18. Rehber	36
3. Tokat Türkmen Alevîleri	36

İKİNCİ BÖLÜM

TOKAT'IN MANEVÎ MİMARLARINDAN HÜBYÂR SULTAN	49
1. Giriş	49
2. Hübyâr Sultan'ın Hayatı	51
2.1. Hübyâr İsmi	51
2.2. Tarih Kaynaklarında Hübyâr Sultan	52
2.3. Efsanelerde Hübyâr Sultan	55
2.4. Şiirlerde Hübyâr Sultan	58
2.5. Hübyâr Sultan'ın Horasan Erenleri İle İlişkisi	61
3. Hübyâr Sultan'ın Türbesi	66
4. Sonuç	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOKAT'IN MANEVÎ ÖNDERLERİNDEN AHİ MAHMUD VELİ (KEÇECİ BABA)-----	71
1. Giriş -----	71
2. Keçeci Baba İsmi -----	73
3. Keçeci Baba'nın Hayatı -----	75
4. Keçeci Baba'nın Kerametleri -----	80
5. Keçeci Baba Ocağı -----	82
6. Keçeci Baba'nın Türbesi -----	86
7. Sonuç -----	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOKATLI ALEVÎ DEDELERİNİN ALEVİLİK VE BEKTÂŞİLİK ANLAYIŞI-----	91
1. Giriş -----	91
2. Alevilik-Bektâşilik-----	94
3. Tokatlı Alevi Dedelerinin Alevilik ve Bektâşilik Anlayışı -----	98
4. Sonuç -----	116

BEŞİNCİ BÖLÜM

TOKATLI ALEVÎ DEDELERİNİN DÜŞKÜNLÜK ANLAYIŞI- 119	
1. Araştırmanın Yöntemi-----	121
2. Toplumsal Kontrol Kurumu Olarak Düşkünlük -----	122
3. Tokatlı Alevi Dedelerinin Düşkünlük Anlayışı -----	127
4. Sonuç ve Değerlendirme-----	142

ALTINCI BÖLÜM

ALEVÎ/BEKTÂŞÎ GELENEĞİNDE MUSAHİPLİK KURUMU (TOKAT TÜRKMEN ALEVİLERİ ÖRNEĞİ)-----	145
1. Giriş -----	145
2. Musahiplik Kavramı -----	146
3. Musahip Olmanın Şartları -----	151
4. Musahiplik Hukuku ve Erkanı -----	155
5. Musahiplik Kurumunun Sosyal Yaşamdaki Fonksiyonu -----	160
6. Günümüzde Musahiplik-----	164
7. Değerlendirme ve Sonuç-----	167

KAYNAKÇA -----	171
EK-1: BELGELER -----	178
EK-2: KAYNAK KİŞİLER TABLOSU -----	180
EK-3: FOTOĞRAFLAR -----	182

ÖN SÖZ

Alevîlik-Bektâşîlik konusunda son yıllarda siyasi ve ideolojik amaçlı, bilimsellikten uzak, popüler yayınların sayısındaki artışa rağmen, önemli saha çalışmalarının yer aldığı teorik bilimsel ve akademik yayınların sayısındaki artışların olması oldukça önemli ve olumlu bir gelişmedir. Alevîlik ve Bektâşîlik konusunda yapılan teorik ve kuramsal yayınların yanında özellikle nitel araştırma yöntemlerini kullanarak bizzat katılımcı gözlem ve mülakat teknikleri ile katılımcıların yaşadıkları doğal ortamlarında ulaşılması çok güç olan dağ ve bağ köylerinde yaşayan Alevî Alevî-Bektâşî talip ve dedelerinden sosyal yaşamlarındaki pratikleri tecrübe etmek büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma, Anadolu'da Alevî-Bektâşî nüfusun en yoğun olduğu ve en etkin Alevî ocaklarının bulunduğu Tokat yöresindeki Türkmen Alevîlerinin yaşadığı köyleri kapsamaktadır. Araştırma alanımız olan Tokat merkezi ve köylerinde yaşayan Alevîlerin sosyo-kültürel yaşam tarzları, geleneksel sosyal örgütlenmeleri, gelenek, görenek, örf, âdet ve inançları Din Sosyolojisinin metodlarıyla incelemeye çalışılmıştır.

Tokat köylerinde yaşayan Türkmen Alevîlerinin Alevîlik-Bektâşîlik inanç ve pratikleri açısından tüm Türkiye için örnek olabilecek orijinal özelliklere sahip olduğunu gözlemledik.

Türkiye'de en çok Cem evi bulunan Tokat ili, Anadolu Alevîliği'nde geleneksel inançları örf, âdet ve değerleri yaşatan önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmanın Türki-

ye’de Alevilik-Bektâşilik konusunda yapılan ciddi alan çalışmalarına önemli bir katkı sunmasını ümit ediyoruz.

Tokat şehrinde Aleviler ve Sünniler huzur içerisinde birlikte yaşamaktadırlar. Tokat ilinde günümüzde Alevî-Sünni ilişkilerinin tüm Türkiye için örnek olabilecek nitelikte olduğunu bu araştırma ortaya koymuştur. Anadolu’da yaşayan Alevî-Sünni toplulukların tarihteki birçok ortak değerlerinin farkında olarak sevgi ve hoşgörü içerisinde yaşadığını görmek, tespit etmek benim için büyük mutluluk vesilesi olmuştur.

Bu çalışmada her gittiğimiz köyde bizi ağırlayan, misafirperverliklerini hiçbir zaman esirgemeyen, araştırmamız boyunca gittiğimiz köylerde bizlere yardımcı olan köy muhtarları başta olmak üzere, Dede ve Talip tüm canlara da teşekkür ederim. Burada özellikle Hûbyâr Sultan Ocağı Şeyhi Mustafa Temel Dede ve Veli Çelebi Dede’ye teşekkür etmek isterim.

Doç. Dr. Hasan COŞKUN
Tokat-2021